

Для підвищення ефективності ризик-орієнтованої програми та фінансового моніторингу в банку банківському керівництву необхідно запровадити внутрішній контроль та аудит. Контролю повинні підлягати оцінка ризику, програма управління ризиком та програма фінансового моніторингу загалом, із дотриманням вимог щодо повідомлень про підозрілі фінансові операції, зберігання інформації, а також навчання працівників. Особлива увага повинна приділятися високоризиковим продуктам та послугам, а також клієнтам.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Запропоновані заходи з оцінки ризику використання банків для відмивання грошей із розробленням відповідних стратегій дозволять зробити національну систему фінансового моніторингу та первинного фінансового моніторингу в банку, зокрема, ефективнішою та прозорішою, що, відповідно, сприятиме зменшенню використання банківської системи України для відмивання грошей, загалом.

Маркетингові інструменти, що довели свою ефективність в торговельних мережах, можуть використати банківські установи як для покращення власної привабливості для клієнтів, так і для захисту від недобросовісних клієнтів.

Крім того, маркетингові інструменти можна використати для просування національної політики запобігання та протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, оскільки для ефективної боротьби з відмиванням грошей розуміння та довіра населення до державних органів має важливе значення, а, як показують численні дослідження, вона є дуже низькою [5].

1. Методичні рекомендації суб'єктам первинного фінансового моніторингу “Управління ризиками щодо відмивання злочинних доходів та фінансування тероризму” // Наказ ДКФМ від 09.10.2009. №143. 2. Дмитров С.О., Меренкова О.В., Левченко Л.Г., Медвідь Т.А. Моделювання оцінки ризиків використання банків з метою легалізації кримінальних доходів або фінансування тероризму. під заг. ред. О.М. Бережного / [Електронний ресурс]. 3. Куденко Н.В. Стратегічний маркетинг: навч. посіб. – К.: КНЕУ, 1998. – 152 с. 4. *Guidance on the risk-based approach to combating money laundering and terrorist financing. High Level Principles and Procedures. JUNE 2007 // FATF [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/content/images/AML%20CFT%20measures%20and%20financial%20inclusion.pdf>*. 5. Рівень довіри населення до державних органів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/Monitor/Monitor22/01.htm>.

УДК 338.24

Л.М. Ганас

Національний університет “Львівська політехніка”

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЧИМИ ЗАПАСАМИ

© Ганас Л.М., 2012

Удосконалено формулювання означення поняття “виробничі запаси”. Визначено сутність процесу управління виробничими запасами. Подано принципи управління виробничими запасами, типологізовані за областю дії на загальні та спеціальні. Сформовано типологію факторів впливу на управління виробничими запасами промислових підприємств та розроблено фактори впливу на управління виробничими запасами промислових підприємств за конкретними функціями менеджменту.

Ключові слова: виробничі запаси, управління виробничими запасами, концептуальні засади, принципи управління виробничими запасами, фактори впливу на управління виробничими запасами.

CONCEPTUAL BASES PRODUCTION STOCKS MANAGEMENT

© Hanas L.M., 2012

The formulation of definition of concept “production stocks” was improved. The essence of process of production stocks management was defined. It was submitted the principles of production stocks management, which are divided for a scope on the general and special. It was formulated the typology of factors of influence on management of production stocks of the industrial enterprises and it was developed the factors of influence on production stocks management of the industrial enterprises for concrete functions of management.

Key words: production stocks, production stocks management, conceptual bases, principles of production stocks management, factors of influence on production stocks management .

Постановка проблеми У сучасних умовах для промислових підприємств виробничі запаси є невід’ємним елементом функціонування та мобілізатором фінансових ресурсів. Це закономірно, адже неза-

безпечення матеріальними ресурсами виробничого процесу спричиняє втрати від простоювання, а накопичення супроводжується зменшенням поточної, абсолютної ліквідності та обігових коштів. Балансування між визначенням оптимальної величини виробничих запасів і витрат, які вони супроводжують, є першочерговим завданням підприємства. Сьогодні існує безліч методів, методик та систем, які розробили вітчизняні та іноземні науковці для визначення оптимального розміру замовлення, обсягу запасів, періодів поставок, періодичності постачання тощо. Розроблення цих методик почалося ще з кінця XVIII ст. та початку XIX ст. в межах науки політекономії. Проте початком теорій управління запасами варто вважати XX ст., що супроводжувалося визначенням оптимальної партії замовлення (EOQ), яку паралельно розробляли науковці у 1916–1953 рр., розробленням системи “точно-своєчасно”, започаткованої ще у середині 50-х років, та винайденням таких методів і методик, як: MRP, MRP II, OPT, CIM, CALS, ERP, ABC, ABC та XYZ тощо, протягом 1960–1990 рр. уже у межах наук логістика, економіка підприємства тощо. XXI ст. супроводжується глобалізацією не лише економічних процесів, але і технологічних, інформаційних, соціально-культурних, тому іноземні підприємства використовують провідні досягнення науки та практики менеджменту із застосуванням адаптивних моделей управління, що орієнтуються на мінливість середовища функціонування та швидке прийняття управлінського рішення. Сьогодні у науки та технології управління запасами на вітчизняних підприємствах різні спрямування, адже застосовуються застарілі методи управління не лише стосовно виробництва (зокрема і виробничих запасів), але і підприємства загалом, що супроводжується нераціональним розподілом ресурсів, простоюванням, зниженням платоспроможності та припиненням діяльності. Тому для покращення функціонування промислових підприємства та їх виробничих можливостей необхідно визначити концептуальні засади управління виробничими запасами, враховуючи сучасні умови функціонування, що є актуальним сьогодні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналізування досліджень концептуальних засад управління виробничими запасами необхідно розпочати із аналізування досліджень та публікацій, які стосуються сутності виробничих запасів, процесу управління виробничими запасами, а потім уже продовжувати з принципів управління виробничими запасами та факторів управління виробничими запасами, які є складовими концептуальних основ. Це дасть змогу ґрунтовно визначити напрацювання науковців за тематикою.

До науковців, що досліджували поняття “виробничі запаси”, належать: А.Н. Азріліян, І.П. Багрій, П.С. Безруких, Ю.А. Беліков, Н. Білова, О.А. Біловодська, І.А. Бланк А. Бобро, В. Бойко, І.А. Бондарева, А. Борисов, Ф.Ф., Бутинець, Д. Винокуров, Г.Л. Вознюк, Н.В. Герасимчук., С.М. Гончаров, О.М. Горяїнов, В.А. Даснічева, М.П. Денисенко, Р. Дяків, Н.Дж. Еквілайн, С.С. Єлагіна, І.Ю. Живко, З.Б. Живко, О.М. Живко, А.Г. Загородній, В.Б. Захожай, В.Г. Золотогоров, В.В. Іванієнко, П.В. Іванюта, В.М. Кислий, В.В. Кірса нова, В.В. Ковалев, В.А. Коноплицький, Р.В. Кружкова, Г.Ф. Кузнєцова, Н.Б. Кушнір, П.Р. Левковець, Л.Ш. Лозовський, В.В. Лукінський, Л.І. Михайлова, С.В. Мочерний, Л.В. Титенко, А.А. Оглобін, О.М. Олефіренко, М.Ю. Пасюк, О.Ю. Приймак, М.С. Пушкар, Б.А. Райзберг, О.М. Соляник, В. Сонько, Е.Б. Стародубцева, В.Дж. Стівенсон, Н.В. Тарасенко, Л.В. Титенко, В.Г. Федоренко, Г.І. Філіна, Р.Б. Чейз, О.С. Чернуха, Л.В. Чижевська, О.Г. Чувардинський, І.Б. Швець, А.А. Шомштейн, В.П. Юрченко, Р.Ф. Якобс та ін. Формуючи означення, зазначимо, що науковці не є єдині у свої поглядах, розглядаючи “виробничі запаси” як речові елементи виробництва, засоби виробництва, оборотні кошти (засоби), активи, ресурси, запаси матеріальних ресурсів, матеріальні цінності, оборотні фонди, вироби, предмети праці, матеріали та продукцію [1, с. 326; 2, с. 313; 3, с. 280; 4, с. 90; 5, с. 518], немає системності у розкритті сутності, в деяких випадках відбувається перетинання (сплутування) поняття “запаси” та “виробничі запаси”.

Дослідженню управління запасами та управління виробничими запасами присвятили свої праці такі науковці: В.Н. Амитан, В.В. Глухов, І.П. Голофаєва, І.П. Дзьобко, О.В. Доровський, О.А. Карпенко, В.Є. Качуровський, Л.М. Киба, Т.О. Колодизєва, Є.В. Крикавський, Г.В. Кубасова, О.М. Куницька, Р.Р. Ларина, В.В. Лукинський, Є.В. Мержієвська, В.Л. Мякушко, С.О. Огієнко, В.Л. Пилушенко, О.В. Посилкіна, Р.Л. Савон, Р.В. Сагайдак-Нікітюк, О.М. Тридід, В.П. Чайковська, О.Р. Яремко та ін., розглядаючи цей процес з позиції логістичного підходу на основі різноманітних методів управління, зосереджуючись на плануванні та контролі запасів [6, с. 355; 7, с. 194; 8, с. 5–6; 9, с. 70], проте не враховуючи таких важливих складових управління, як організування, мотивування та регулювання помилок. Тому доцільно процес управління запасами розглядати як конкретну функцію менеджменту.

Питанням поділу принципів займалися науковці С.О. Гуткевич, О.Є. Кузьмін, О.Г. Мельник, Г.В. Осовська, О.А. Осовський, В.А. Рувльєв, Л.І. Скібіцька, О.М. Скібіцький, А.В. Шегда та інші, які є єдині у виділенні таких принципів, як загальні та спеціальні (особливі тощо). Поняття “принцип” має декілька трактувань, походить з латинської мови та означає основу, первоначало, застосовується у різних науках та відображає основоположне або основне правило поведінки. В Академічному тлумачному словнику подано таке трактування: “1) Основне вихідне положення якої-небудь наукової системи, теорії, ідеологічного напрямку і т. ін.; 2) Особливість, покладена в основу створення або здійснення чого-небудь, спосіб створення або здійснення чогось; 3) Переконавання, норма, правило, яким керується хто-небудь у житті, поведінці.” [10].

З позиції менеджменту під принципом розуміємо сукупність правил, положень, якими необхідно керуватись в процесі управління та які формують засади менеджменту [11, с. 69; 12, с.327], що зумовлює виокремлення принципів управління виробничими запасами.

Фактори впливу на запаси підприємства (зокрема і на виробничі запаси) розглядають у своїх працях такі науковці: І. Білик, М. Василевський, Л.А. Гончар, О. Дейнега, І.П. Дзьобко, М. Довба, О. Костюк, Є.В. Криківський, С. Кубів, С. Леонова, П. Малолепші, В.С. Марцин, О. Мних, О.В. Мороз, О.В. Музика, С. Нікшич, С.О. Огієнко, М.А. Окландер, І. Петецький, О. Попко, І. Рикованова, Н. Савіна, Ж.В. Семчук, Л. Сопільник, Л.І. Третякова, В.А. Тупчій, Н. Чернописька, С.Й. Чучмарьова, Л. Юрченко, Л. Якимишин, Л. Янковська, О.Р. Яремко та ін. Проте зазначимо, що немає розробленого комплексного переліку факторів впливу на процес управління виробничими запасами, що зумовлює загрозу неефективного управління ними, відсутня їх типологія.

Враховуючи аналізування наукових праць та вищезазначене, необхідно ґрунтовно дослідити сутність поняття “виробничі запаси”, визначити особливості процесу управління виробничими запасами як економічної категорії, виокремити принципи та фактори управління виробничими запасами, типологізувавши їх за характерними ознаками.

Цілі статті: виділити принципи та фактори управління виробничими запасами промислових підприємств як концептуальні засади управління ними.

Виклад основного матеріалу. Перед обґрунтуванням концептуальних засад управління виробничими запасами слід уточнити сутність таких понять, як “виробничі запаси” та “управління виробничими запасами”. Формуючи означення поняття “виробничі запаси”, треба враховувати такі основні аспекти:

- суміжна категорія означення;
- призначення;
- форма власності;
- місце перебування;
- структура;
- період та стан використання у виробничому процесі.

На основі аналізування наукових праць стосовно виробничих запасів слід застосовувати для порівняння в узагальненому розумінні поняття “матеріальні ресурси”. Для деталізування наведено основну структуру виробничих запасів: сировина, матеріали, комплектування, деталі, напівфабрикати тощо, що входять до складу виготовленої продукції та устаткування, замінні деталі, паливо, мастила тощо, які слугують предметами та засобами, за допомогою яких можна виготовити продукцію.

Більшість науковців вважають призначенням виробничих запасів забезпечення безперервності та безперебійності виробничого процесу. Якщо йдеться про підприємства масового типу виробництва з неперервністю виробничого процесу, тоді виробничі запаси мають забезпечувати безперервність. У випадку, якщо виробництво одинарне або серійне, призначенням є забезпечення безперебійного виробництва.

Формою власності виробничих запасів, однозначно, є власність підприємства. Адже підприємство не може розраховувати на їх використання в майбутньому, якщо не володіє ними. Проте місце їх перебування може бути таким: у постачальників, посередників, в дорозі, на підприємстві тощо, де є відповідні місця зберігання (склади).

Структура виробничих запасів залежить від виду діяльності підприємства, технології виробництва, типу виробництва та ще низки факторів. Проте їх можна розподілити на два типи. Перший тип – це виробничі запаси, що слугують предметами та засобами, за допомогою яких можна здійснити виготовлення продукції (устаткування, замінні деталі та ті матеріальні ресурси, що забезпечують їх функціонування (паливо, мастила тощо). Свою вартість на виготовлену продукцію переносять частково. До другого типу належать: сировина, матеріали, комплектування, напівфабрикати тощо, які входять до складу виготовленої продукції та переносять свою вартість у вартість продукції в тому обсязі, в якому вони використані.

Виробничі запаси можуть формуватись не лише для використання в одному виробничому циклі. Формується в одному виробничому циклі їх частина – поточні виробничі запаси. Також існує поняття первинної, вторинної сировини та відходів виробництва. Використана сировина та відходи виробництва можуть використовуватись вдруге, це – вторинна сировина. Отже, період використання виробничих запасів не залежний від виробничого циклу.

Стан використання визначає переважна більшість науковців, які стверджують, що вони ще не використовуються. Справді, чи вони перебувають на підприємстві, чи ще не на підприємстві, чи надійшли на робочі місця, виробничими запасами вони є до того моменту, коли до них застосували технологію виробництва. В цей момент вони перетворюються з виробничих запасів на матеріальні ресурси виробництва, а потім на виготовлену продукцію.

Отже, підводячи підсумки, можна вважати виробничими запасами частину матеріальних ресурсів, що є власністю підприємства та зберігаються у відповідних для цього місцях (складах), ще не використовуються та призначені для подальшого використання, входять у структуру виготовленої продукції, підтримують функціонування процесу виробництва і забезпечують його безперервність [1, с. 326; 2, с. 313; 3, с. 280; 4, с. 90; 5, с. 518].

Управління запасами – доволі складний процес, що передбачає оперативне маневрування ресурсами, матеріалами, деталями, комплектуванням, яке повинно забезпечити безперервність виробництва [13, с. 748]. Управління виробничими запасами – це вид діяльності щодо забезпечення підприємства необхідними матеріальними ресурсами (сировина, матеріали, комплектування, деталі, напівфабрикати, устаткування, замінні деталі, паливо, мастила тощо), їх наявності у потрібний момент та/або необхідного накопичення на підприємстві, розподілу між сферами виробничої діяльності для ефективного функціонування і подальшого використання з метою уникнення простоювання. Це цілеспрямована дія на матеріальні ресурси з метою їх трансформації у виробничі запаси внаслідок формування та накопичення підприємством для забезпечення виробничої діяльності [6, с. 355; 7, с. 194; 8, с. 5–6; 9, с. 70; 12, с. 9; 13, с. 748].

Концептуальні засади управління виробничим запасами ґрунтуються насамперед на принципах та факторах. Принципи управління виробничими запасами – це сукупність основних положень, закономірностей, правил, процедур, норм поведінки в процесі управління виробничими запасами на підприємстві, що забезпечують виконання поставлених завдань (наявність необхідних матеріальних ресурсів, уникнення простоїв тощо) [10; 11, с. 69; 12, с. 327].

Виокремлено цілу низку принципів, що поділяються за певними ознаками на види. Виділяючи принципи управління виробничими запасами, слід дотримуватися поділу науковців та типологізувати їх за областю дії на загальні та спеціальні. Загальними називаються ті принципи, що поширюються на усю систему управління (зокрема на управління виробничими запасами) та на існуючі організації, спеціальні принципи управління стосуються конкретного об'єкта управління (лише виробничих запасів). Типологія принципів управління виробничими запасами зображена на рис. 1.

Принцип оптимальності виробничих запасів полягає у визначенні такої кількості виробничих запасів, що забезпечувала б роботу підприємства та супроводжувалась мінімальними витратами утримання. Тобто це принцип, що базується на розрахунку обсягу виробничих запасів на підприємстві за кожним елементом, величини партії постачання з мінімальними витратами на замовлення, доставку та зберігання виробничих запасів.

Рис. 1. Типологія принципів управління виробничими запасами

Розглядаючи виробничі запаси як матеріальні ресурси, які необхідні підприємству для виробництва продукції, слід враховувати потребу в них, важливість у виробничому процесі. Сутність принципу першочерговості формування виробничих запасів полягає у такому розподілі фінансових ресурсів на формування

виробничих запасів, який забезпечував би придбання найнеобхідніших матеріальних ресурсів для формування виробничих запасів.

При зберіганні виробничих запасів треба враховувати умови їх утримання, що впливають на розподіл запасів у складських приміщеннях. На цьому зосереджений принцип відповідності складських приміщень до умов зберігання виробничих запасів. Спеціалізовані складські приміщення дозволяють зберігати виробничі запаси з мінімальним ризиком їх непридатності внаслідок втрачання певних властивостей або псування.

Принцип зручного розташування складів оснований на такому розташуванні складів у складському господарстві, який би забезпечував швидке надходження запасів у процес виробництва з найменшими витратами коштів та зусиль. Отже, це принцип, який координує структуру складського господарства, переміщення запасів та забезпечення виробництва наявними виробничими запасами.

Важливого значення набуває ефективне використання складського господарства та його площ. Тобто наповненість складів запасами із застосуванням додаткових можливостей (стелажів, полиць тощо) забезпечує додаткове розміщення одиниць без створення нових складів, що забезпечує економію на витратах. На цьому ґрунтується принцип економичності зберігання, який полягає у такому використанні складських площ та приміщень, коли вони максимально заповнені виробничими запасами.

Принцип справедливості в мотивуванні працівників складського господарства полягає у застосуванні каральних заходів за неякісно виконані посадові обов'язки та, навпаки, застосуванні системи винагород за вияв ініціативи і якісне виконання поставлених завдань. Принцип заохочення в дечому перегукується із другою частиною принципу справедливості, проте полягає в зацікавленні працівників складського господарства у вчасному потраплянні запасів на виробництво, їх належному зберіганні та придатності та залученні працівників до процесу управління із внесенням пропозицій стосовно створення та зберігання запасів, за що вони отримуватимуть матеріальні та нематеріальні винагороди.

В управлінні запасами принцип раціонального використання виробничих запасів передбачає, що під час формування, зберігання та експлуатування виробничих запасів треба визначати необхідність їх створення (аналізування усіх “за” та “проти” формування), забезпечення цільового використання та зберігання, що покриває витрати на замовлення та їх надходження у виробничий процес, враховуючи потреби і можливості підприємства.

Для забезпечення діяльності підприємства без збоїв, простоїв тощо, необхідно, щоб були потрібні ресурси у відповідних кількостях. На цьому ґрунтується принцип наявності виробничих запасів.

Принцип своєчасності надходження виробничих запасів оснований на потраплянні необхідних матеріальних ресурсів у потрібне місце (у виробничий процес) в запланований термін. В дечому принцип перегукується із системою *Just-in Time*, проте він не базується лише на використанні конкретної системи управління, системи можуть бути різні, проте часових аспектів треба дотримуватись.

Під принципом комплексного усунення недоліків слід розуміти ліквідування під час регулювання усіх помилок, неточностей, що виникли при управлінні виробничими запасами та виявлені під час контролювання виробничих запасів. Його доповнює принцип чіткості та продуманості дій, що полягає у визначенні причин, які зумовили негативний результат управління виробничими запасами, розробленні методів та процедур виправлення, які б дозволяли отримати бажаний результат.

Принцип точності передбачає відповідність поставлених завдань дійсному результату та суворе і ретельне дотримання необхідних норм, вимог, що стосуються як технологічного процесу поводження із запасами, так і професійних якостей працівників (завідувачів складів, робітників складських приміщень, іншого допоміжного персоналу пов'язаного із запасами).

Принцип планованості вимагає планування усіх дій, процесів, процедур тощо, які пов'язані із запасами, що забезпечить скоординовану, синхронну та передбачувану діяльність, на яку підприємство виділило відповідні ресурси. Незаплановані дії зумовлюють непередбачувані витрати часу, коштів та інших ресурсів, що, як правило, не є оптимальними для підприємства.

Принцип партнерства базується на встановленні зв'язків із іншими організаціями (постачальниками, перевізниками, споживачами тощо) для досягнення поставленої мети із застосуванням усіх засобів та ресурсів. Партнерство повинно не суперечити цілям партнерів, відповідати стратегії діяльності та забезпечувати реалізацію поставлених завдань [5]. При управлінні запасами, переважно, принцип партнерства реалізується між підприємствами та постачальниками запасів, зокрема і виробничих, що покращує та пришвидшує процеси потрапляння запасів на підприємство.

Принцип економичності полягає у тому, що витрати покриваються отриманим ефектом від діяльності. Тобто цей принцип полягає в отриманні вигоди від реалізації управлінських рішень. Щодо виробничих запасів принцип економичності стосується такого рівня запасів, за якого витрати на них покриватимуться ефектом від виробництва при цьому.

Принцип контрольованості передбачає, що усі процеси, які відбуваються на підприємстві, мають контролюватися. Сам процес контролювання базується на низці принципів. Розглядаючи виробничі запаси в

контексті цього принципу, варто зазначити, що уся фінансова, облікова та розрахункова інформація про виробничі запаси повинна бути підконтрольна підприємству.

Реакцію на динамічність навколишнього середовища та вплив факторів забезпечує принцип швидкого реагування. Його дія базується на передбаченні змін середовища та впливу факторів управління виробничими запасами і розробленні механізмів пристосування до нових умов.

Принцип єдності передбачає розгляд процесу управління виробничими запасами як елемента процесу управління підприємством та врахування того, що результати управління запасами впливають на результати управління підприємством. Цей принцип оснований на взаємопов'язаності усіх елементів процесу управління підприємством.

Застосовують принципи комплексно, вони пов'язані, їх дотримання підприємствами забезпечує ефективніше управління виробничими запасами. Отже, виділення спеціальних або, інакше кажучи, конкретних принципів управління виробничими запасами дозволяє підприємствам формалізувати процеси управління виробничих запасів.

Фактори впливу на управління виробничими запасами – це певні сили або умови, що здійснюють вплив (позитивний або негативний) на процес управління виробничими запасами (планування, організування, мотивування персоналу, пов'язаного із запасами, їх контролювання та регулювання), забезпечуючи їх формування, розподіл та використання. Виокремлюючи фактори впливу на управління виробничими запасами, потрібно їх типологізувати за певними ознаками: напрямом впливу, характером впливу, періодом впливу, причетністю до управління виробничими запасами тощо [12, с. 31–38; 14, с. 22–26; 15с. 6; 16, с. 484]. Типологію факторів впливу на управління виробничими запасами наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Типологія факторів впливу на управління виробничими запасами

№ з/п	Типологічні ознаки	Типи факторів
1	2	3
1	За напрямом впливу	Зовнішнього середовища Внутрішнього середовища
2	За характером впливу	Позитивного впливу Негативного впливу
3	За періодом впливу	Короткострокового періоду дії Середньострокового періоду дії Довгострокового періоду дії
4	За відношенням до управління виробничими запасами	Спеціальні Загальні
5	Відповідно до функцій управління *	Фактори впливу на планування виробничих запасів Фактори впливу на організування складського господарства Фактори впливу на мотивування працівників складського господарства Фактори впливу на контролювання виробничих запасів Фактори впливу на регулювання виробничих запасів

* Розробка автора

Розглянемо типологію факторів впливу на управління виробничими запасами відповідно до кожної з типологічних ознак детальніше. Отже, серед факторів впливу на управління виробничими запасами, за напрямом впливу, слід виокремити фактори внутрішнього і зовнішнього середовища, прямої і непрямой дії. Внутрішніми факторами впливу на управління виробничими запасами є: цілі підприємства, цілі формування виробничих запасів, особливості складського господарства, завдання, технологія, працівники, матеріальні ресурси, виробничий цикл, особливості виробничого процесу, номенклатура й асортиментність продукції, витрати зберігання. Факторами управління виробничими запасами зовнішнього середовища прямої дії є: постачальники, інфраструктура, організації-сусіди, сезонність, близькість запасів тощо. До факторів зовнішнього середовища непрямой дії належать: споживачі, конкуренти, законодавство, попит та пропозиція продукції, що виготовляється, науково-технічний прогрес та рівень техніки і технології, міжнародні події, міжнародне оточення, особливості міжнародних економічних відносин, стан економіки [12, с. 31–38; 14, с. 22–26; 15 с. 6; 16, с. 484].

За характером та періодом впливу будь-який із факторів може впливати як позитивно, так і негативно, а також здійснювати короткостроковий, середньостроковий і довгостроковий вплив. Це зумовлено особливістю функціонування кожного із підприємств, результативністю фактора, загальноприйнятими нормами або індивідуально встановленими параметрами.

За відношенням до управління виробничими запасами фактори поділяються на спеціальні та загальні. До спеціальних належать ті фактори, що мають безпосередній вплив на управління виробничими запасами, а до загальних – усі ті фактори, що чинять вплив на управління запасами (зокрема і виробничими), управління підприємством та на існуючі організації [12, с. 31–38].

Відповідно до функцій (планування, організування, мотивування, контролювання, регулювання) фактори впливу на управління виробничими запасами необхідно типологізувати на: фактори впливу на планування виробничих запасів, організування складського господарства, мотивування працівників складського господарства, контролювання виробничих запасів, регулювання виробничих запасів [12, с. 31–38; 14, с. 22–26; 15 с. 6; 16, с. 484; 17, с. 113; 18, с. 324; 19, с. 143–147]. Фактори впливу на планування виробничих запасів – це ті фактори, що визначають, чи підприємство формуватиме виробничі запаси, чи ні, якого обсягу, якої структури, періодичність їх поповнення тощо. Це початкові, іншими словами, стартові фактори, що істотно впливають на процес планування, управління та стимулюють або дестимулюють формування і накопичення виробничих запасів. До факторів впливу на планування виробничих запасів належать: обсяги виробництва, час виробничого циклу, середня потреба у запасах, місткість складів, доступність ресурсів, постачальники, структура виробничих запасів та особливості їх зберігання, транспортне забезпечення, попит на виготовлену продукцію, цілі підприємства, цілі формування запасів.

Фактори впливу на організування складського господарства (наявність складів, структура складського господарства, кількість та площа складських приміщень, розташування складів, підпорядкування складів, особливості зберігання виробничих запасів, система видання та обліку виробничих запасів, комунікації складського господарства, виробничих підрозділів та керівництва) визначають розміри, розміщення та призначення складських приміщень, їх функціональну належність, наповненість і підпорядкування, розташування та переміщення виробничих запасів. Це фактори, що впливають на внутрішні процеси складування підприємства, впорядковуючи їх або чинячи негативний вплив.

Фактори мотивування працівників складського господарства (потреби працівників складського господарства, рівень заробітної плати працівників складського господарства, трудова культура працівників складського господарства, цінності працівників складського господарства, стан робочого місця, обсяг роботи протягом робочого дня, тривалість робочого дня) визначають, наскільки продуктивно та якісно виконуватиметься робота працівників, пов'язаних із запасами. Контролювання рівня виробничих запасів, їх стану, структури, розміщення, обсягу – надзвичайно важливий процес, що визначає недоліки функціонування складського господарства, процесу планування виробничих запасів та мотивування працівників. Фактори, що чинять вплив на цей процес (система контролювання підприємством, система контролювання запасів, людський фактор (кваліфікація працівників, що контролюють запаси, їх професійні та моральні якості), обсяг запасів, система обліку запасів, форс-мажорні обставини (крадіжки, пожежі, повені тощо), структура складського господарства) покращують або погіршують результат контролювання, що відображається на подальшій діяльності не лише складського господарства, але і відділів виробництва, збуту тощо.

Фактори впливу на регулювання недоліків, пов'язаних із управлінням виробничими запасами (достовірність отриманої інформації під час контролювання, кваліфікація працівників, що усувають недоліки, обсяг регулювання, засоби та методи усунення недоліків) визначають, наскільки покращиться або погіршиться сам процес управління ними. Правильне виправлення недоліків забезпечує формування ефективної системи управління виробничими запасами.

Виділення факторів впливу на функції забезпечить комплексне врахування усіх позитивних та негативних умов, що сприятиме формуванню ефективної системи управління ними. Врахування факторів впливу на управління виробничими запасами дає можливість підприємству уникнути помилок, покращити результат діяльності тощо.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Визначення концептуальних засад управління виробничими запасами дозволяє окреслити основні функціональні можливості методу управління виробничими запасами. Перспективи подальших досліджень полягають у визначенні методу управління виробничими запасами на основі перелічених принципів та із урахуванням факторів впливу на управління виробничими запасами.

1. Білова Н. *Справжній бухоблік* / [Н.Білова, А. Бобро, Д. Винокуров та ін.]. – [3-тє вид., перероб. і доп.] — Х.: Фактор, 2008. — 1264 с. 2. Бутинець Ф.Ф. *Бухгалтерський управлінський облік: [навч. посіб. для студентів спец. 7050106 “Облік і аудит”]* / Ф.Ф. Бутинець, Л.В. Чижевська, Н.В. Герасимчук. — Житомир: ЖІТІ, 2000. — 448 с. 3. Горяїнов О.М. *Теорія і практика дисципліни “Логістика” (для менеджерів) [навчальний посібник]* / О.М. Горяїнов – Харків: НТМТ, 2009. – 522 с. 4. *Золотогоров В.Г. Экономический словарь* / В.Г. Золотогоров, Г.Ф. Кузнецова, М.Ю. Пасюк. – 2-е изд., перераб. и доп. – Мн.: Наука и техника, 1990. – 415 с. 5. Ковалев В.В. *Введение в финансовый менеджмент* / В.В. Ковалев – М.: Финансы и статистика, 1999. – 768 с. 6. Карпенко О.А. *Логістичний підхід до управління запасами підприємств* /

О.А. Карпенко, В.Л. Мякушко // *Управління проектами: системний аналіз і логістика* [науковий журнал]. – К.: НТУ, 2009. – Вип. 6. – С. 355–364. 7. Куницька О.М. *Управління запасами з використанням сучасних підходів логістики та маркетингу* // О.М. Куницька, Є.В. Мерзиевська. *Вісник Національного університету “Львівська політехніка” “Логістика”*. – Львів, 2009. – № 649 – С. 193–198. 8. Лукинський В.В. *Актуальні проблеми формування теорії управління запасами: [монографія]* / В.В. Лукинський – СПб.: СПбГІЕУ, 2008. – 213 с. 9. Кіндій М.В. *Запаси в організації: позитив чи негатив* / М.В. Кіндій, Ю.І. Калужняк, О.М. Антоненко // *Вісник Нац. ун-ту “Львівська політехніка” “Логістика”*. – Львів – 2009. – № 649 – С. 69–76. 10. *Академічний тлумачний словник [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://sum.in.ua/s/pryusur>*. 11. Скібіцька Л.І. *Менеджмент [навчальний посібник]* / Л.І. Скібіцька, О.М. Скібіцький – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 416 с. 12. Кузьмін О.С. *Теоретичні та прикладні засади менеджменту: [навчальний посібник]* / О.С. Кузьмін, О.Г. Мельник. – 3-тє вид. доп. і перероб. – Львів: Національний університет “Львівська політехніка” (Інформаційно-видавничий центр “ІНТЕЛЕКТ+” Інституту післядипломної освіти), “Інтелект-Захід”, 2003. – 352 с. 13. *Економічна енциклопедія: у трьох томах* / [за ред. С.В. Мочерного]. – Т1. – К.: Вид. центр “Академія”, 2000. – 864 с. 14. Сисоєв В.В. *Механізм логістичного управління матеріально-технічним забезпеченням інститутів сектору безпеки держави: теорія, методологія та моделювання: [монографія]* / В.В. Сисоєв. – Х.: ХНЕУ, 2011. – 312 с. 15. Тупчий В.А. *Управління запасами сировини та товарів в підприємствах ресторанного господарства: [автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю: 08.07.05 – Економіка торгівлі та послуг]* / В.А. Тупчий – Харків: Харк. держ. ун-т харч. та торгівлі ХДУХТ, 2006. – 18 с. 16. Посилкіна О.В. *Логістичний менеджмент фармацевтичного виробництва: [монографія]* / О.В. Посилкіна, Р.В. Сагайдак-Нікітюк, Г.В. Загорій та ін. [за загальною редакцією проф. О.В. Посилкіної] – Х.: НФаУ, 2011. – 772 с. 17. Мороз О.В. *Системні фактори ефективності логістичної концепції постачання на підприємствах: [монографія]* / О.В. Мороз, О.В. Музика. – Вінниця: УНІВЕРСУМ-Вінниця, 2007. – 165 с. 18. Огієнко С.О. *Логістика: [конспект лекцій у схемах і таблицях]* / С.О. Огієнко, І.П. Дзьобко. – Харків.: Вид.ХНЕУ, 2009. – 96 с. 19. Шевців Л.Ю. *Логістичні витрати підприємства: формування та оцінювання: [монографія]* / Л.Ю. Шевців, І. Петецький. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2011. – 244 с.

УДК 339.138

Н.І. Горбаль, О.В. Гошовська, С.Б. Романишин
Національний університет “Львівська політехніка”

ЕВОЛЮЦІЯ ТА СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ МАРКЕТИНГУ

© Горбаль Н.І., Гошовська О.В., Романишин С.Б., 2012

Проаналізовано еволюцію маркетингу, сучасні його тенденції. Серед тенденцій 2012 року виділено: пріоритетність цифрових каналів, децентралізацію соціальних медіа, індивідуалізацію, мобільність, інновативність, пріоритетність споживачів. Наведено результати досліджень практики використання маркетингу в Україні порівняно з країнами з розвинутою ринковою економікою.

Ключові слова: маркетинг, концепція маркетингу, еволюція маркетингу.

EVOLUTION AND MODERN TENDENCIES OF MARKETING

© Horbal N.I., Goshovska O.V., Romanyshyn S.B., 2012

The role, evolution and modern tendencies of marketing are described. Among the main tendencies of 2012 there were shown: priority of the digital channels, decentralization of the social media, individualization, mobility, innovativeness, customers' priority. The results of Ukrainian firms marketing practice analysis comparing to those of developed countries are presented.

Key words: marketing, marketing concept, marketing evolution.

Постановка проблеми. Сьогодні практично жодне комерційне підприємство не може успішно розвиватись без застосування маркетингових принципів, інструментів, концепцій. Очевидно, що кожне підприємство прагне отримувати прибуток, формувати який можуть тільки споживачі продукції. І власне інструментарій маркетингу – чи не єдиний фактор впливу на поведінку споживачів, який може реалізовувати виробник.

Під маркетингом розуміють комплексну систему організації виробництва і збуту продукції, орієнтовану на задоволення потреб конкретних споживачів і отримання прибутку на основі дослідження і прогнозування ринку, вивчення внутрішнього і зовнішнього середовища підприємства, розроблення стратегії і тактики